

Nemzetközi
Kapcsolatok
Doktori Iskola

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Petővári Bence

Nemzetközi migráció és politika – a paradigmaváltás esélyei a fejlett országok migrációs politikájában

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:
Dr. Kutasi Gábor, PhD

Budapest, 2010

Nemzetközi Tanulmányok Intézet

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Petővári Bence

Nemzetközi migráció és politika – a paradigmaváltás esélyei a fejlett országok migrációs politikájában

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:
Dr. Kutasi Gábor, PhD

© Petővári Bence

TARTALOM

1. Kutatási előzmények és a téma indoklása	3
2. Vizsgált kérdések, szakirodalmi bázis, és felhasznált módszerek.....	6
4. A kutatási eredmények összefoglalása	12
4.1 A nemzetközi migrációval kapcsolatos főbb elméletek	12
4.2 A nemzetközi migráció és a biztonságelméletek kapcsolata.....	13
4.3 A migráció kontrolljának alternatív, piaci megközelítési lehetősége.....	14
4.4 A “fejlesztési vízumok rendszere”, mint az alternatív piaci alapú migráció kontroll rendszerek egy lehetséges modellje.....	16
Főbb hivatkozások.....	18
Publikációs jegyzék.....	24

1. Kutatási előzmények és a téma indoklása

A nemzetközi migráció a modern mindennapok világában egyre érezhetőbb jelenség, amellyel a hétköznapiakban mind gyakrabban találkozunk. Az emberi tényező mobilitása korábban másodlagos fontosságú volt az államok számára, mostanra viszont központi fontosságú, globális fórumokon is kiemelt témává lépett elő. A világ népességéhez viszonyított aránya az elmúlt 50 évben mintegy kétszeresére nőtt, komplexitása az áruk és szolgáltatások mobilitásához, valamint a globalizáció egyéb aspektusaihoz való szoros kapcsolódása miatt folyamatosan növekszik.

Olybá tűnik, hogy a nemzetközi migráció mára már nem csupán egy egyszerű társadalmi jelenséget takar, hanem egy olyan komplex ok- és okozatrendszerrel bíró folyamatot, mely a modern ember életterének szinte minden területére kiterjed. Az emberiség társadalmi és gazdasági fejlődésével a migráció egy nagyon szövevényes, párhuzamos alakulási mintát mutat. Valójában mindig is része és velejárója volt a társadalmat és a gazdaságot mélyen érintő átalakulási folyamatoknak, s ezért nem is lehet elválasztani az olyan, nagyobb kontextusban értelmezett folyamatoktól, mint a tőkefelhalmozás, a gazdasági szakosodás és specializálódás, az urbanizáció, a gyarmatosítás, és – legújabbán – a globalizáció. A migráció nem csupán a társadalmi átalakulási folyamatok eredménye, hanem önmagában is egyfajta társadalmi átalakulás, amely visszahat a benne résztvevő csoportok és népek életére. A nemzetközi migrációval foglalkozó szakirodalom és politika ezért hajlamos elveszni a migráció társadalmi, gazdasági, és biztonsági vonzatainak ok-okozati labirintusában.

Értekezésem azt a több kutató és gondolkodó által¹ leegyszerűsítetten megfogalmazott gondolatot veszi alapvető kiindulási pontjának, amely szerint a világban egy olyan globalizációs folyamat zajlik, ami szinte mindenre kiterjed kivéve a munkát mint termelési tényezőt. A tőkemozgások az elmúlt évtizedekben drámai mértékben növekedtek, a kereskedelem a világ össztermelésében egyre nagyobb arányaiban van jelen, ám a világ össznépességének jelenleg mégis alig több mint három százaléka él más országban, mint ahol született. Az ENSZ adatai szerint éves átlagban a

---

¹ Például:

Freeman, R.: People flows in globalization, *Journal of Economic Perspectives* 20, 2006, 145-170. o. vagy Pritchett, L.: The future of migration: Accommodating irresistible forces and immovable ideas, mimeo, JFK School of Government, Harvard University 2006

Ezt a gondolatot fejti ki Badie és Smouts is "Visszajára forduló világ" c. művében (Aula 2002), valamint Sassen is ezt járja körül mélyebben. Lsd: Sassen, Saskia: *Elveszített kontroll? Szuverenitás a globalizáció korában*, Helikon, Budapest, 2000

világ összlakosságát tekintve 600 emberből mindössze egy vesz részt a nemzetközi migrációs folyamatokban. Vajon mi okozza az emberek globális viszonylatban, a globalizáció egyéb folyamataihoz képest ilyen csekély mértékű nemzetközi áramlását? Dolgozatom fókuszában elsősorban ez a kérdéskör áll, ezt járom körbe több nézőpontból. Mivel a „nemzetközi migráció” és a „biztonság” fogalmakat a köz-, a politikai-, és a tudományos gondolkodás egyre gyakrabban hozza egymással összefüggésbe, a nemzetközi migráció tanulmányozásakor felmerült bennem a kérdés, hogy e két fogalomhoz kapcsolódó jelenségek összefüggéseit mi módokon lehet vizsgálni.

Dolgozatom elsősorban a nemzetközi migrációnak a biztonsággal kapcsolatosan felvetett kérdéseit, ennek gazdasági-társadalmi vonatkozásait, s ezek viszonyát helyezi fókuszba. Első feltevésem, hipotézisem az, hogy a „biztonság”, mint a fejlett államok részéről sokszor emlegetett eszme, idea, cél (ez változik definíció és kontextus szerint) fontos szerepet játszik abban, hogy az embereknek az országok közötti vándorlása sokkal kisebb mértékben növekszik, mint ahogy azt a globalizáció üteme természetessé tenné. Ezen állítás körüljárásához, elméleti vizsgálatához szükség van arra, hogy írásom a nemzetközi migrációnak a biztonsági szempontból történő vizsgálatára némi – a teljességet terjedelmi korlátok miatt nélkülöző – kitekintést nyújtson, majd kérdéseket vessen fel annak érdekében, hogy rendszerbe foglalja az e két fogalom körül született elméletek közös pontjait.

Ezek után igyekeznek egy, a tudományos életben rövid múltra visszatekintő koncepció segítségével egy olyan módszert megvilágítani, amellyel a nemzetközi migráció biztonsági szempontból érintett és a hagyományos megközelítésekben gyakran kiemelt problémák, valamint társadalmi-gazdasági feszültségeket okozó kísérő jelenségek és anomáliák más közegbe és feltételek között kerülnének vizsgálatra, s ezáltal akár részben felszámolhatóak lehetnének. Dolgozatom elméleti kiindulási pontját az alábbi ábra szemlélteti. Az ábra egyes pontjai által tartalmazott fogalmak magyarázatát, hátterét, és kapcsolódási, ok-okozati rendszerét a dolgozat részletesen tárgyalja.

Mivel maga az ábra által szemléltetett folyamat egy önmagába visszatérő és azt egyre erősítő körforgás, a legfőbb felvetett kérdések:

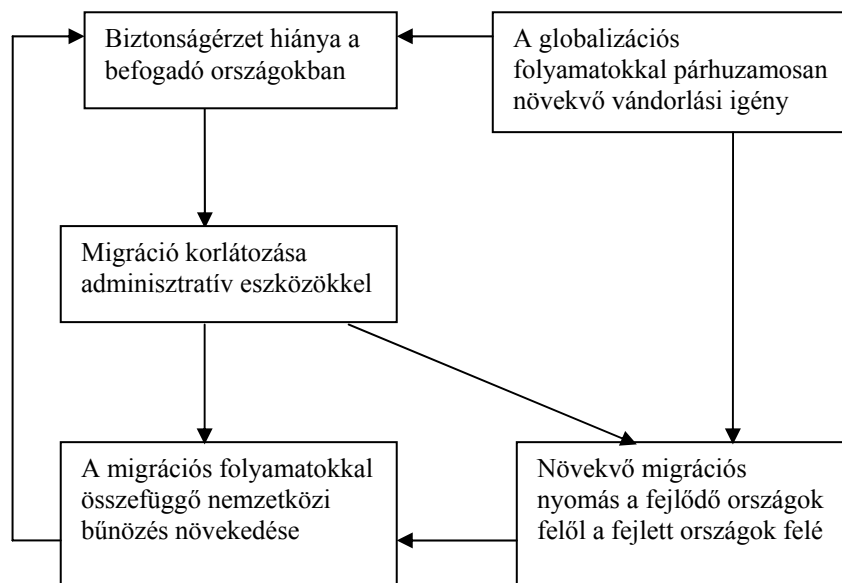
- milyen módon vezet egy külső tényező („a globalizációs folyamatokkal párhuzamosan növekvő vándorlási igény”) ehhez a körforgáshoz? Hogyan eredményezi a nemzetközi migráció önmagában a befogadó országok

népességében a biztonságérzet hiányát? Lehet-e valamit tenni annak érdekében hogy ez a hatás megváltozzon?

- ha már benne vagyunk az egyre erősödő körforgásban, hogyan lehetne belőle kikerülni, vagy legalább tompítani folyamatos erősödését?

Dolgozatom ezekre a kérdésekre keres lehetséges válaszokat.

1. ábra: A dolgozat elméleti hátterének logikai vázlata

Az olvasóban a fentiek fényében joggal merülhet fel az igény témaválasztásom indoklására. Tekintve és még egyszer kiemelve, hogy egy szinte kizárólag már kidolgozott valamint új elméletekkel, tehát szigorúan elméleti síkon mozog az értekezés, jogosak lehetnek a feldolgozott témák aktualitását és relevanciáját illető kérdések, beleértve az értekezés gyakorlati alkalmazhatóságát. Nos, ezt a kritikát a dolgozat struktúráját tekintve nehéz lenne védeni, és ez nem is célom. Értekezésem elméleti igényekre, kérdésekre keres válaszokat. Ennek oka elsődlegesen személyes vonzódásom az elméletek és az elméleti megközelítések felé. Másodsorban sokéves, különböző migrációval kapcsolatos témákban történő elmélyedésem és tapasztalatom vezetett a dolgozatban feldolgozott témák kiválasztására: számos gyakorlatorientált kutatást, sőt, munkát végeztem a migráció kontroll területén, és éppen ez a tapasztalat vezetett oda, hogy az értekezésemben felvetett problémák gyökereit egészen mélyen, magában a migrációs szűrőrendszerek működésének gyökerénél, vagyis alapelveiben keressem.

2. Vizsgált kérdések, szakirodalmi bázis, és felhasznált módszerek

Értekezésem az első fejezetben a világméretű nemzetközi migráció legfontosabb folyamatait mutatja be röviden. A nemzetközi migrációval kapcsolatosan vannak olyan alapelvek, alapelméletek, alapvető megközelítések és szemléletmódok, amelyek ismerete nélkülözhetetlen a téma tárgyalásához. Ezen elméleti irányzatok, iskolák említése nélkül nem lehet megalapozni a dolgozatban később felmerülő állításokat, következtetéseket, és kérdéseket. Az első fejezetben ezért röviden és a teljesség igénye nélkül bemutatom az általam legfontosabbnak tartott és a dolgozatom szempontjából kiemelendő migrációs elméleteket.

A szakirodalom tekintetében és a fejezet jellegéből következően egyértelmű, hogy a legtöbb forrást ez a fejezet sorakoztatja fel. A tudományos szakirodalom a nemzetközi migráció tekintetében meglepően széles tárházzal bír, mind nyomtatott mind elektronikus formában. E forrásgazdagság ugyan jó alkalmat adhatna az első fejezet terjedelmének bővítésére, ám mivel dolgozatomban az első fejezet mintegy kiegészítő, megalapozó szerepet játszik, a téma részletes elemzése helyett inkább az egyes elméletekhez társított forrásokban történő elmélyedést ajánlom az olvasó részére. Ezért az első fejezetben igyekeztem olyan forrásokat gyűjteni, amelyek segítségével a témában komolyabban érdeklődő olvasónak is rendelkezésére állhat az a szakirodalmi bázis, ami alapján a fejezethez kapcsolódó ismeretek viszonylag könnyen elsajátíthatók.

Az olvasóban itt jogosan merülhet fel a kérdés, hogy a migrációs elméletekkel kapcsolatban miért nem említek magyar nyelvű forrásokat. Erre egyszerű válasz az, hogy a magyar nyelvű szakirodalom nem termelt ki olyan nagyobb volumenű munkákat, amelyek a migráció-elméletek kutatásában akár átfogó összegző jellegűek, akár megújító hatásúak lettek volna. Fontos itt kihangsúlyozni az „elméletek” szót, mivel a migráció jelenségével összefüggésben született igen sok gyakorlati és empirikus kutatásra épülő munka, sőt születtek átfogó elméleti írások is², azonban ezek egyike sem foglalkozott mélyebben és teljességre törekvően a migrációval kapcsolatos elméleti irányzatokkal, iskolákkal. Az elmúlt évtized pedig a migráció-kutatás szempontjából nagyon sok alakulást, új hullámot hozott, ezért – friss hazai szakirodalom híján – az egy évtizeddel ezelőtti magyar munkákban történő elmélyedést, különösen a témám szempontjából, atavisztikusnak tartottam. Ez abból a szempontból is megerősítendő,

---

² A legújabb nagy volumenű, átfogó munka például:

Rédei Mária: *Mozgásban a világ: a nemzetközi migráció földrajza*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2008

mert a migráció-elméletek összefoglaló-szintetizáló megközelítése kívül, dolgozatom második felének témáival kapcsolatban sem születtek még magyar nyelvű munkák.³

A második fejezet, a megfelelő elméleti háttér felvázolása, valamint a dolgozat által lefedett vizsgálati területek pontos pozícionálása után, részletesen foglalkozik a migrációs politika és a migrációhoz kapcsolódó tudományos szakirodalom „elbiztonságiasodásának” folyamatával. E fejezet elején és végén rengeteg kérdést vetek fel, amelyek elsősorban a jelen korunk társadalmi-gazdasági-politikai világrendjének működésével kapcsolatosak, hiszen mind a migráció mind a biztonság olyan területek, amelyek esetében az összefüggések megértéséhez egyre magasabbra, akár némely esetben a filozófiaszerű megközelítések szintjére kell emelni a vizsgálódás nézőpontját. Nos, a második fejezet teret enged némi filozófiai jellegű eszmefuttatásnak is, mely elsősorban azt a kérdést feszegeti, hogy valójában milyen globális társadalmi-gazdasági okok állhatnak a nemzetközi migrációnak a nyugati fejlett államok által történő egyre intenzívebb kontrollja, akadályozása, és szűrése mögött. A második alfejezetben még egy rövid gondolatmenetben arra is vállalkozom, hogy logikai úton bizonyítsam azt a hipotézist, mely szerint a nemzetközi migráció a fejlett nyugati országok lakossága számára lényegében már önmagában, bármilyen katonai vagy rendészeti vonatkozás nélkül is egy biztonságot fenyegető tényező. Ehhez a bizonyításhoz a fejezet a biztonság fogalmát újradefiniálja egy, az egyéni biztonságra alkalmazott új, innovatív megközelítéssel. E definíció lényegi elemei elsősorban az életszínvonalhoz, jóléthez, vagyis a biztonságértelmezések közül elsősorban a gazdasági aspektushoz kötődnek.

A fejezetbe beillesztett, az Európai Unió migrációs politikájának rövid, a téma szempontjából történő elemzését pedig nem csupán földrajzi közelsége és aktualitása miatt tartom fontosnak, hanem e példa segítségemre lesz annak szemléltetésében, hogy a nemzetközi migrációt övező politikai és tudományos diskurzus hogyan terelődik egyre inkább a biztonságpolitika és a biztonságstudományok területére.

A nemzetközi migrációnak ezen, biztonságot fenyegető értelmezéséből következő, s annak irányítására, kontrolljára törekvő megközelítéséből azután logikusan

---

³ A harmadik-negyedik fejezet témájához egyáltalán nem készültek magyar nyelvű feldolgozások, de a nemzetközi migráció elbiztonságiasodásának problematikája is felszínesen érintett. A migráció és a biztonság kapcsolatát eddig legátfogóbb jelleggel Szabó A. Ferenc dolgozta fel könyvében: Szabó A. Ferenc: A nemzetközi migráció és korunk biztonságpolitikai kihívásai, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2006

következik a kérdés, hogy mitől is működik hatékonyan a kontroll, s a jelenlegi rendszerek milyen eszközöket használnak a hatékony kontroll elérése érdekében?

A második fejezet szakirodalma elsősorban friss angol nyelvű írásokra támaszkodik, hiszen a nemzetközi migráció elméletének és a kapcsolódó politikának a biztonsági irányba történő elmozdulása az elmúlt néhány évben vált igazán intenzívvé. Mindazonáltal, az értekezés összegyűjti azt a kevés hazai irodalmat is, amelyek magyar nyelven jelentek meg a témában.

A harmadik fejezet szembehelyezi a biztonsági megközelítéssel azt a – csak igen kevés intézet és kutató által képviselt – szemléletmódot, amely a nemzetközi migráció biztonságpolitikai megközelítése által felvetett kérdéseket a politikai gazdaságtan szemüvegén keresztül igyekszik vizsgálni, s azokra saját eszköztára alapján ad válaszokat. E fejezet módszertanát tekintve nem csupán a migrációelmélet biztonsági szemléletétől üt el, hanem a migrációkutatás dominánsan társadalomtudományi szemléletétől is; alapvetően közgazdasági megközelítést alkalmaz. A fejezet tartalmaz módszertani bevezetőt is: szisztematikusan bemutatásra kerülnek azok a közgazdaságtudományi elméletek, amelyek segítségünkre lehetnek a koncepció megértésében.

Ez a fejezet fogalmazza meg azt az – általam legfontosabbnak hipotézisnek – véleményt, amely szerint a nemzetközi migráció kezelése és kontrollja a nyugati államokban könnyebbé és hatékonyabbá válhatna, amennyiben ahhoz a jelenlegi adminisztratív és biztonságorientált megközelítés helyett piaci, vagyis gazdaságpolitikai alapú módszerek kerülnének alkalmazásra. Másképpen, de egyszerűbben fogalmazva: a nemzetközi migráció által gerjesztett biztonsági kockázatok a hipotézis szerint épp akkor válnának kezelhetőbbé, amennyiben a kockázatkezelés módszereit biztonsági alapról piaci alapra helyeznék.⁴ A hipotézis ezért látszólag paradoxonnak tűnhet. A hipotézis bizonyítására⁵ azonban a negyedik fejezet bemutat egy olyan elméleti modellt, amely a mai európai politikai gyakorlatban egy alternatívát jelenthetne a nemzetközi migráció kontrollját kísérő negatívnak ítélt jelenségek felszámolásához vagy súlyuk csökkenéséhez. Ez az alternatíva a harmadik fejezetben bemutatott politikai gazdaságtan megközelítésének mintegy gyakorlati megvalósítási ötleteket tartalmazó lehetséges modellje. A negyedik fejezet röviden említést tesz a modell egyes részleteinek alternatív

---

⁴ Azt, hogy ez a „piaci alap mit jelent, a 3.2.6-os fejezet foglalkozik részletesen.

⁵ Ez a bizonyítás inkább szemléltetést jelent, mivel szigorúan elméleti kérdésekről van szó.

megvalósítási módjairól, igyekezvén előre reagálni a koncepciót érő könnyen kiszámítható kritikákra. A modellhez bemutatásra kerül továbbá egy olyan példa, amely már az Európai Unió egyes országainak konkrét körülményeivel, helyzetével is számol. E modell gyakorlati megvalósítására precedens híján az értekezés tapasztalati példát hozni nem tud, ezért hatásait csupán elméleti úton lehet felvázolni, vagyis a hipotézis bizonyítása a modell segítségével elméleti síkon marad.

A hipotézis feltevésének logikai hátterét és célját a második fejezet záró összegzése, míg a bizonyításhoz szükséges elméleti és logikai keretet a harmadik fejezet tárgyalja részletesen. A harmadik fejezet bemutat olyan közgazdasági elméleteket is, amelyek alternatív szemléletmódot biztosítanak az illegális migráció és a nemzetközi migráció mozgatórugóinak, hátterének közgazdasági alapokon nyugvó logikával történő megértéséhez, ezáltal érvrendszereket biztosítva a hipotézis alátámasztására.

Szakirodalom tekintetében a harmadik és a negyedik fejezet egészen más spektrumot fog át, mint az első kettő. A nemzetközi migráció kezelésének és kontrolljának piaci alapú megközelítése ugyanis igen szűk keretekben folyt eddig. A koncepció az új évezred elején, a migráció „biztonságiasodásának” folyamatával párhuzamosan kezdett kialakulni, tudományos háttere és kidolgozottsága még ma is csekély. A harmadik és negyedik fejezet ezért elsősorban szűk körben és nehezen hozzáférhető német és angol nyelvű szakirodalmat ölel fel, valamint szervesen épít a témával foglalkozó szakértők előadásaira és a velük történt személyes konzultációkra is. A koncepció kidolgozatlansága és elfogadásának csekélyisége épp abban a paradoxon jellegű voltában rejlik, amelyet a hipotézis rövid bemutatásánál már említettem. A csekély ismertséghez hozzájárul az is, hogy a koncepciónak az általános tudományos és politikai gondolkodásba történő felvételéhez, és különösen a gyakorlatba való átültetéséhez olyan paradigmaváltásra lenne szükség, amely – minden logikai alátámasztottsága ellenére – a jelen politikai környezetben nem reális.

Ezért, utolsó, mintegy záró hipotézisként felvetem, hogy a harmadik-negyedik fejezetben leírt elméletek gyakorlati megvalósítása a fejlett országok jelenlegi politikai keretei között nem időszerűek tehát nem is reálisak. Ennek alátámasztására szintén elméleti keretek állnak csak rendelkezésre, amelyek részben ismétlik a második fejezet filozófiai szinthez közelítő eszmefuttatásait, részben pedig megvizsgálják a nemzetközi migráció helyzetét az aktuális világpolitikai és világgazdasági keretek között – kitérve itt a 2008-tól húzódó pénzügyi és gazdasági válság hatásaira is.

Dolgozatom a bemutatott témák következtében számos tudományterületet érint: az első részben inkább a politikatudomány, a demográfia, a biztonságstudományok, és a nemzetközi politikaelmélet területén alkalmazott módszereket használja. Ezek közül is leginkább az összegző, szintetizáló elemzések eszköztárát alkalmazza, hiszen az elsődleges cél épp egy tudományterület átalakulási folyamatának feltárása és elemzése. Igyekszem itt elébe menni azon kritikáknak, amelyek az értekezés empirikus jellegét vagy részeit hiányolják, mivel az empirikus kutatási módszerek alkalmazását sem a dolgozat célja, sem pedig a választott téma nem indokolja. Az értekezés második része eleve olyan elméleteket tárgyal, amelyek empirikus módon nem igazolhatóak, hiszen a bizonyításhoz komoly politikai és adminisztratív változások lennének szükségesek, amelyeket kormányok döntéseinek sokaságával lehetne csak megvalósítani. Ennek megfelelően, az értekezés összeállításakor nagy volumenű adatsorokat elemző és összehasonlító táblázatok, mellékletek csatolását nem tartottam célszerűnek, ugyanis véleményem szerint a színesítésen kívül csupán elvonná a figyelmet azokról a pontokról, amelyekre hangsúlyt szánok.

Fontosnak tartom továbbá kiemelni, hogy munkámban a biztonságpolitikának és a nemzetközi politikaelméletnek nem kívánom a különböző irányzatait részletesen kiemelni vagy a releváns szempontokból összevetni az egyes migrációelméleti irányzatokkal, mindazonáltal említés szintjén a megfelelő színvonalú elemzéshez dolgoznom kell velük. E munka terjedelmi korlátai nehezen tennék lehetővé a téma szempontjából akár a biztonságpolitika, akár a migrációelmélet, akár a nemzetközi politikaelmélet irányzatainak átfogó bemutatását, hiszen mindegyik területen bőven tíz felett van az ún. elméleti irányzatok, iskolák száma, s az ezekben való elmélyedés bővebb tartalmi keretet igényelne, amelyek külön-külön is kimerítő témát nyújtanának egy értekezéshez.

Mindazonáltal, tekintve, hogy a migrációelméletekről átfogóan összegző munka magyar nyelven ez idáig nem született, az első fejezetben a szakirodalmi háttér összegzésében megkíséreltem, hogy egy rövid ám minél átfogóbb képet adjak a migrációelmélet legfontosabb állomásairól és kategóriáiról. A bemutatott elméletek mélyebb vizsgálatára, lényegük hosszabb kifejtésére a dolgozat tartalmi keretei elégtelennek bizonyulnának. Ha ezeket pedig még egyenként össze is kívánnánk vetni a nemzetközi politikaelmélet biztonsággal kapcsolatos iskoláival/irányzataival, ahhoz már külön értekezés lenne szükséges. Jelen dolgozatnak ez nem célja, a második fejezet

csupán arra törekszik, hogy már létező elméleti irányzatokból megtalálja és kiválogassa azokat az átfedési pontokat, ahol a nemzetközi migráció elmélet és a biztonságelmélet közötti határok húzódnak – s megpróbál ezen határok homályosságára, és folyamatos elmozdulására rámutatni. Ennek megfelelően, az értekezés mélyen értő olvasása megkíván némi önálló elmélyedést a nemzetközi migráció és a biztonságtudományi irányzatok területén, amihez csupán a meghivatkozott gazdag szakirodalom nyújt támogatást.

Fontos kihangsúlyozni, hogy mind a nemzetközi migráció, mind a biztonságstudományok elméleti irányzatai alapvetően multidiszciplináris megközelítéseket alkalmaznak, ezért a dolgozat első részének igen átfogó módszertani spektrummal kell dolgoznia. Továbbá, mivel az első rész célja épp maguknak a diszciplínáknak a változásaira, s ezen keresztül globális (egész társadalmi-gazdasági rendszereket érintő) folyamatokra történő rámutatás, egyes részekben gyakran előfordulnak látszólag befejezetlen, megválaszolatlan kérdésfeltevések, melyek célja sokkal inkább az olvasó önálló gondolatainak serkentése, semmint ténymegállapítások kinyilatkoztatása. Ezen a társadalom- illetve gazdaságfilozófiai szinten a gondolkodás már kizárólag szubjektív, egyéni nézőpontot tükrözhet.

Az értekezés talán majdhogyan egyedinek mondható sajátossága, hogy a második részében (harmadik és negyedik fejezet) mind módszertanilag, mind a megközelítésben egészen más eszközöket alkalmaz, mint az első részben (első és második fejezet). Ennek oka, hogy azokat a kérdéseket és problémafelvetéseket, amelyek az első részben megjelennek, egy egész más megközelítésben próbálja megválaszolni, hiszen a dolgozat célja elsősorban az, hogy meglévő kérdéseket teljesen más alapkörnyezetbe, más feltétel- és módszertani rendszerbe helyezve, mint egy paradigmaváltással igyekezzen megválaszolni. Ezért a második rész elemzései elsősorban politikai és gazdasági módszertant alkalmaznak, közgazdaságtani logikai levezetéseket, s leginkább a nemzetközi politikai gazdaságtan eszköztudományát és elemzési metodikáját használja.

A szakirodalmi feldolgozás tekintetében szintén ki kell emelni az első és második részek közötti különbségeket, mivel ez az éles elkülönülés, határvonal a szakirodalmak már említett gazdasági, rendelkezésre állása területén is fennáll.

4. A kutatási eredmények összefoglalása

A dolgozat egyik záró következtetése szerint a 21. századra a világ fejlett országaiban egyre nagyobb hangot kap a migráció, mint gazdasági-társadalmi problémákat kiváltó, aktív beavatkozással kezelendő jelenség, illetve a nemzeti és egyéni biztonságot egyaránt fenyegető tényező. Egyre inkább az az általános érzés alakul ki az emberekben, hogy a migráció egy nem kívánt rossz, amitől a nemzetállamoknak meg kell védeniük magukat. A migráció félreértelmezésének ezt a hatását tovább erősíti, hogy 2001. szeptember 11-e óta a migrációval kapcsolatos írásokban, tanulmánykötetekben egyre nagyobb súllyal jelennek meg nemzetbiztonsági és egyéb, biztonsággal kapcsolatos témák. Sokan már szinte összekeverik a migráció és az illegális migráció fogalmait. A közvéleményt sokkal inkább az emberek vándorlásának veszélyei és problémái foglalkoztatják, mint az abból származó pozitív hatások. Ezért egyre gyakrabban előfordul, hogy a migráció gazdasági jelentősége a kutatók és a politikusok szemében elhalványul. Pedig az emberek mozgása, vándorlása természetes folyamat, amely nemcsak a vándorlóknak, hanem az őket befogadó közösségeknek is sok szempontból hasznos. Ezeket az ellentétes nézeteket a dolgozat igyekszik saját szemszögükből vizsgálni és az éles ellentétek okait feltárni.

A dolgozat az 5. oldalon felvázolt elméleti keret és az abból következő kérdések mentén alapvetően négy kérdéskört tárgyal, amelyek magát a dolgozatot is négy fő fejezetre osztják. A tárgyalt kérdéskörök a korábban felvetett négy hipotézisre egyenként adnak választ.

4.1 A nemzetközi migrációval kapcsolatos főbb elméletek

Az első fejezetben röviden és a teljesség igénye nélkül bemutatom az általam legfontosabbnak tartott és a dolgozatom szempontjából kiemelendő migrációs elméleteket. Ezek egy helyen történő felsorolására és rendszerbe állítására eddig komolyabb magyar nyelvű próbálkozás nem született. Természetesen meg kell állapítani, hogy – mivel ez a rendszerező munka nem elsődleges célja a dolgozatnak, ezért a tartalmi keretek is behatároltak – az összefoglalás a teljesség igénye nélkül készült.

Az összegzés a migrációs elméleteket többféle szempont szerint osztályozza. Egyfelől számba veszi azt, hogy az adott elmélet milyen tudományterületi besorolásba esik – kitérve természetesen az ilyen szempontból vegyesnek mondható irányzatokra is. Másfelől a rendszerező munka arra is kitér, hogy az adott migrációs iskola a vizsgálat kiindulási szintjét hová helyezi. Ez alapján megkülönböztet mikro szintű elméleti rendszereket, amelyek elsősorban a migrációs döntést (mint a migráció okát) egyéni szinten vizsgálják; makro szintű elméleteket, ahol leginkább azok a történelmileg is olyan meghatározott társadalmi, politikai és gazdasági struktúrák állnak a középpontban, amelyek a kibocsátó, illetve a fogadó országokat jellemzik; valamint ún. mezo szintű elméleteket, amelyek a mikro- és makro szinteket összekötő kapcsolathálózatok szerepét vizsgálják a migrációban. Ezeken kívül, a dolgozat aszerint is vizsgálja az egyes elméleteket, hogy – a különböző fejlődéselméletekkel párhuzamosan – a társadalmi-gazdasági fejlődésre a nemzetközi migrációnak inkább a pozitív vagy a negatív hatását emelik ki (s eszerint optimista vagy pesszimista kategóriába sorolandók).

Ezen felosztások mentén az alábbi elméleti irányzatok kerülnek rövid bemutatásra a fejezetben: a migráció klasszikus (ravensteini) és neoklasszikus elmélete; a szegmentált munkapiacok elmélete; a világrendszerek elmélete; a humán tőkére épülő elméletek; a családi vándorlás gazdaságelmélete és a migrációs hálózatok elmélete; az intézményi elmélet; a kumulatív okozati rendszerek elmélete; a hazautalt jövedelmek hatása a migrációra; a migráció új gazdaságtana; a migráció mint fogyasztói magatartás; a bevándorlási természetes kiválasztódási elmélete; a migrációs rendszerek és a migrációs csatornák elméletei; valamint a transznacionalizmus és a transz-migráció megközelítése.

4.2 A nemzetközi migráció és a biztonságelméletek kapcsolata

Ez a fejezet a dolgozat egyik központi részeként azt a folyamatot hivatott bemutatni a nemzetközi migráció szempontjából, amelyet a koppenhágai iskola ún. „biztonságiasodás” (angolul *securitization*) néven dolgozott ki. Ez ugyanis részletes választ ad arra a központi kérdésre, hogy miért kap egyre nagyobb szerepet a biztonság kérdése a nemzetközi migráció tárgyalásában.

A fejezet nem csupán a szakirodalmat elemzi, hanem egyik kiemelt, nagyon egyszerű válaszát sajátos módon adja meg. Ezt arra alapozva teszi, hogy azt az állítást, amely úgy szól: a „nemzetközi migráció biztonságot fenyegető tényező”, közvetlenül

sem kutatók sem politikusok nem mondják ki, kerülük. A fejezet ezért hipotézisként fogalmazza meg ezt az egyszerű állítást, és egy sajátos segéd-definíció segítségével bizonyítja, újra-konceptualizálva a biztonság fogalmát. Ezen sajátos definíció szerint az egyén szempontjából nézve a biztonság az, amikor az életével kapcsolatos megelégedettségére nézve nem jelentkezik érzékelhető csökkentő (vagyis azt veszélyeztető) külső hatás illetve körülmény. Mivel a fejlett országok társadalmában az egyéni megelégedettség szorosan az anyagi javakhoz kapcsolódik, ezért a biztonságuk egyéni szinten értelmezett gazdasági biztonság. Ebből az egyéni biztonság-értelmezésből a fejezet logikai úton vezeti le, hogy a nemzetközi migráció a fejlett országokban de facto biztonságot fenyegető jelenség.

Így tehát a jóléti államok szemszögéből könnyen érthetővé válik, hogy a nemzetközi migráció kontrollja mindenképpen szükséges. Ezek után a dolgozat részletesen bemutatja azt a folyamatot, amely a fenti, ki nem mondott megállapításnak a köz- és politikai gondolkodásban való meggyökerezését, és intézkedések formájába történő átöntését jelenti – ami lényegében maga a biztonságiasodási folyamat intézményesedését jelenti. Dolgozatom ezt a folyamatot az európai migrációs politika és annak adminisztratív vetületének elemzése mentén mutatja be. Egyben kiemeli azt a jelenséget is, hogy fenti megállapítás alapján követett gyakorlat láthatólag azt feltételezi, hogy a migráció hatékony kontrollja kizárólag adminisztratív, mintegy felülről – vagyis politikai szintről – megállapított, hatósági rendszerek által lehetséges. Ezután azonban az a kérdés vetődik fel, hogy vajon elméleti szempontból alátámasztható-e a köz- és politikai gondolkodásnak ez, az adminisztratív eszközöket kizárólagos megoldásként elfogadó álláspontja és az erre épülő gyakorlata.

4.3 A migráció kontrolljának alternatív, piaci megközelítési lehetősége

Dolgozatom az első fejezetben bemutatott elméleti rendszerek és a nemzetközi migráció jelenségének alapos vizsgálata után alapvetésként kezeli azt a tényt, hogy a jelenkori nemzetközi migráció túlnyomó része gazdasági okokra vezethető vissza. Vagyis a migráció esetében semmi másról nincs szó, mint arról, hogy a globális gazdasági rendszer működési mechanizmusának elvei és törvényei szerint az egyik termelési tényező (a munka) piacán a verseny törvénye komoly nyomással próbálja kiegyenlíteni a munkaerőpiac egyensúlytalanságait az emberek vándorlása által.⁶ A

---

⁶ Minél nagyobb a munkaerőpiaci egyensúlytalanság, annál nagyobb ez az ún. „migrációs nyomás”.

nemzetközi migráció – bár nem teljes egészében, de – döntő részben tehát egy gazdasági, piaci mechanizmusok által generált jelenség. Munkámban azt az álláspontot képviselem, hogy amennyiben a biztonsági szempont miatt ezt a piaci tényezőáramlást mindenképpen korlátozni kell, azt hatásosabb és hatékonyabb lenne adminisztratív hatósági eszközök helyett piaci eszközökkel tenni. Rövidebben megfogalmazva: állításom szerint egy gazdasági eredetű jelenség megfelelően hatékony kezeléséhez gazdasági eszközökre van szükség.

Dolgozatom logikai gondolatmenetét és eszmefuttatásait követve a második fejezetben felállított hipotézis helyességéhez jutok, vagyis „a nemzetközi migráció trendjeinek változtatásához, a hatásos és hatékony⁷ „migrációkezeléshez” az államoknak más, egészen új elvekre felépített módszerekre lenne szükségük. Ennek kivitelezéséhez kezdeti lépésként alapvető változásra lenne szükség a migrációs diskurzusban, amely kitörést keres abból a csapdából, hogy jogászai, hatósági, biztonsági szemlélettel fordul a migrációkezelés felé, és ha már a „kontroll” szükségességét, mint ideát meg is tartja, az ellenőrzési/szelekciós rendszert nem jogi és adminisztratív úton, hanem gazdasági, piaci módszerekkel igyekszik realizálni. E szemléletmódnak azt a kiindulási elvet kellene magáévá tennie, miszerint a tömeges nemzetközi migráció alapvetően olyan világjelenség, amelynek gyökerei a gazdasági rendszerben keresendők. Ezért a jelenség csak olyan megoldásokkal befolyásolható hatékonyan, amelyek gazdasági eszközöket és piaci módszereket alkalmaznak.

A harmadik fejezetben a piaci eszközöknek és módszereknek egy olyan – elméletben felállított – alkalmazási lehetőségét mutatom be, amellyel a migráció kontrollja a jelenlegi nemzetközi gyakorlathoz képest egész más alapelvek szerint, más módon működne. Ennek az alternatív rendszernek az a lényege, hogy a bevándorlókat nem a kormányok által meghatározott alapelvek szerint szelektálnák és szűrnék, hanem ezt a szelekción a piaci mechanizmusokra bíznák azáltal, hogy a bevándorlást egy indexrendszer alapján kiszámított, a bevándorló által belépéskor kifizetendő díjhoz kötnék. Ezzel az eszközzel egy olyan szűrőhálót kezdenének el működtetni, amely a piaci törvények és szabályszerűségek alapján működne. Az alternatív rendszer közgazdasági alapelve lényegében az, hogy az állam területén való hosszabb távú tartózkodást az állam közösségéhez való tartozásként definiáljuk, s mint ilyet egyfajta piaci áruként, vagyis jószágként határozzuk meg. Ez az áru ugyan mindenki számára hozzáférhető, de ára van, ami pedig a piaci keresleti-kínálati szabályok szerint változik.

---

⁷ E két fogalom dolgozatomban értelmezett jelentését a harmadik fejezet tárgyalja.

Mivel a kínálatot a befogadó állam határozza meg, az áron keresztül – bizonyos korlátok között – befolyásolhatja az értékesített áru, vagyis a bevándorlás mennyiségét. Maga a rendszer működési mechanizmusa igen komoly tervezést igényel és számos kérdést felvet, ezen kérdésekből és kritikákból a dolgozat sokat megvizsgál és igyekszik megválaszolni.

Az egész rendszer működése közgazdasági szempontból véleményem szerint a környezeti gazdaságtanban felvetett, piaci alapon működő környezetvédelmi díjakhoz és kvótákhoz hasonlít. A cél az utóbbi esetben az ipari termelést végző vállalatokra termékenként kiszabott környezetvédelmi díjhoz hasonlóan bevándorlónként kiszabott díjjal csökkenteni a bevándorlás iránti keresletet. Ezáltal a hirtelen túl nagy méreteket öltő migráció volumene – hasonlóan a túl intenzív ipari tevékenységgel okozott környezeti károk mérsékléséhez – kordában tartható, és a kiszabott díj mértékének alakításával valamelyest befolyásolható, ám mégis alapvetően a piac végzi a szelekciót.

A migráció ezen újfajta megközelítései a 21. század elején már megjelentek, főképp német és osztrák kutatók, közgazdászok mélyedtek el a témában, és kezdtek el új ötletekre épülő modelleket felállítani a kérdésben.

4.4 A “fejlesztési vízumok rendszere”, mint az alternatív piaci alapú migráció kontroll rendszerek egy lehetséges modellje

A negyedik fejezetben egy, az előző fejezet elveire épülő alternatív modellt mutatok be és elemezzek, ezáltal elméleti úton bizonyítva, hogy egy ilyen alternatív elvekre épülő kontroll rendszer a jelenleg működő rendszerekhez képest a nemzetközi migrációval kapcsolatos problémák zömére hatásosabb és hatékonyabb megoldást kínálhatna. A modell alapját Michael Jandl ún. “development visa” (fejlesztési vízum) elmélete adja,⁸ amelyet én néhány ponton kiegészítettem, és módosítottam.

A „fejlesztési vízum” lényegében egy olyan vízum, amelynek ára pontosan az a bevándorlásért fizetett díj, amelyről az előző fejezetben szó volt. Maga a vízum illetve az elméletben felállított rendszere azt a célt szolgálja, hogy részletesebben modellezze, elképzelhetővé tegye az előző fejezetben felállított elmélet gyakorlatba átültetett működését, s ezáltal bizonyítsa, hogy megvalósíthatósága nem teljesen irreális. Egy ilyen modell bemutatását azért tartom szükségesnek, mert enélkül a harmadik fejezetben

---

⁸ Jandl modellje elsőként röpiratban (policy brief) jelent meg, amelyet a szerző aztán később összeszedett, ámbár rövid terjedelmű tanulmány formájában is megfogalmazott:
Jandl, Michael: The Development-Visa Scheme: a proposal for a market-based migration control policy, Global Migration Perspectives, No. 36., June 2005 (www.gcim.org)

leírt elmélet véleményem szerint megragadhatatlan, és elképzelhetetlen. Ugyanakkor látni kell azt is, hogy egy megfelelően részletes modell önmagában több értekezésnyi terjedelmet fogna le, ezért ennek megvalósítása jelen esetben nem kivitelezhető. Az elképzelhetőség, vitathatóság érdekében véleményem szerint azonban mégis szükség van egy modellre. Az eddig felállított minták közül pedig Jandl modelljét tartottam erre legalkalmasabbnak, mivel ez orientálódik leginkább a gyakorlatban megvalósítható kérdések felé.

Mivel mind az előző fejezetben bemutatott, alternatív piaci kontrollt felvázoló elmélet, mind pedig a fejlesztési vízumok modellje bizonyos tekintetben radikálisnak mondható,⁹ a migrációval foglalkozó legtöbb szakértő ezeket komoly kritikával fogadja. Fontosnak tartom ezért kihangsúlyozni, hogy az értekezés a modellt az elméleti következtetések *szemléltetése* érdekében állítja fel. Ez a modell csupán elméletben létezik, gyakorlati működtethetősége nem bizonyítható a megvalósításig. Ezért hangsúlyozom: a modell bemutatásának nem az a célja, hogy az elmélet igazságát bizonyítsa, hanem azt, hogy az elmélet, a megfelelő módszerekkel és eszközökkel egyáltalán megvalósítható, vagyis átültethető a gyakorlatba!¹⁰ Kiváló alapot ad továbbá számos elméleti kérdés megvitatására, mivel pusztán a létével elvezet a migráció-elméletek gyökerével, alap okával kapcsolatosan elterjedt nézetek felülvizsgálatához, újra tárgyalásához. Véleményem szerint ez a magyar nyelvű publikációk körében újonnan megjelenő szakmai vitalehetőség már önmagában elegendő ok a témaválasztásomhoz és a disszertáció elkészítéséhez.

Végkövetkeztetésem mindazonáltal az, hogy a dolgozatomban felvázolt alternatív, piaci alapra helyezett migrációkezelő rendszerek és modellek gyakorlatban történő megvalósítása számos (a harmadik fejezetben részletesen tárgyalt) okból kifolyólag ma nem reális. Talán, a közeljövőben, esetleg évtizedek múlva, a közvélemény és a politika is belátja majd a koncepció végrehajtásából nyerhető előnyöket. Mivel azonban nem ismerjük a közeljövőben zajló társadalmi-gazdasági változások jellegét, meg kell jegyeznünk, hogy addig még számos olyan globális változást hozó körülmény adódhat, amelyek alapján az e tanulmányban leírtak érvényüket is veszthetik.

---

⁹ Bár alkalmazásuk igen komoly változtatásokat igényelne a kormányzati szervek részéről, véleményem szerint mégis sokkal inkább a működési mechanizmusban és annak alapelveiben történő radikális változás az, amitől maga az elmélet is radikálisnak mondható.

¹⁰ Az elmélet úgy lett felépítve, hogy logikai úton a maga definíciós környezetében eleve bizonyításra került. Gyakorlati bizonyítása azonban lehetetlen a gyakorlatban való tesztelésig.

Főbb hivatkozások

- Aas, Katja Franko: *The securitization of migration: Whose justice and whose security?* Norwegian Research Council KIM programme, (Kommunikasjon, IKT og Medier) 2008
(<http://imer.uib.no/14Nordic/Papers%20fra%2014.%20Migrasjonsforskerkonferanse/Aas.pdf> , 2009.06.06.)
- Badie, Bertrand – Smouts, Marie Claude: *A visszajára forduló világ*, Budapest, Aula, 2002
- Balogh Róbert: *Migráció mint anomália – a bevándorló kérdéstől a bevándorló veszélyig* (www.dieip.hu, 2009.02.10.)
- Becker, Gary: *The Economic Approach to Human Behavior*, University of Chicago Press, 1976
- Becker, Gary és Becker, Guity Nashat: *The Economics of Life: From Baseball to Affirmative Action to Immigration, How Real-World Issues Affect Our Everyday Lives*. McGraw-Hill Education, 1996
- Bilger, Veronika, Martin Hofmann, Michael Jandl: *Human Smuggling as a Transnational Service Industry*, International Migration 2007, Special Edition on Human Smuggling
- Bommes, Michael és Morawska, Ewa (szerk.): *International Migration Research: Constructions, Omissions, and the Promises of Interdisciplinarity*, Ashgate, Burlington, 2005
- Borjas, George J.: *The Economic Analysis of Immigration*, In: Ashenfelder, Orley és Card, David (szerk.): *Handbook of Labor Economics, 1679-1769*, Amsterdam, Elsevier 3, 1999
- Boyd, M.: *Family and Personal Networks in International Migration: Recent Developments and New Agendas*, International Migration Review, 1989, Vol. 23, No. 3: 638–670.o.
- Brettell, Caroline B. és Hollifield, James F. (szerk.): *Migration Theory: Talking Across Disciplines*, Routledge New York 2000
- Brücker, H. és Cécily Defoort: *The (Self-)Selection of International Migrants Reconsidered: Theory and New Evidence*, IZA DP No. 2052, March 2006
(<http://ftp.iza.org/dp2052.pdf> 2009.12.29.)
- Buchanan, James: *An Economic Theory of Clubs*, *Economica*. 1965, 32: 1-14.
- Castles, Stephen: *A migrációs politikák kudarcainak okai*, Lucidus kiadó, 2004, 1. szám
- Castles, S., és Miller, M.: *The Age of Migration*, Guilford, New York , 1993
- Castles, S.; Hansen, P.; és Schierup, C.: *Migration, citizenship, and the European welfare state: a European dilemma*, New York, Oxford University Press, 2006
- Cseresnyés Ferenc: *Migráció az ezredfordulón*, Dialog Campus kiadó, Budapest-Pécs, 2005
- Cyrus, Norbert – Vogel, Ditta: *Irregular Migration in Europe – Doubts about the Effectiveness of Control Strategies*, Focus Migration, Hamburg Institute of

- International Economics (HWWI), Policy Brief No. 9., 2008 March (www.focus-migration.de, 2009.03.12.)
- Dijk, Dominique Van: *Is the EU Policy on Illegal Immigration Securitized? Yes, of course!* Paper to be presented at the 3rd Pan-European Conference on EU Politics, Istanbul, 21-23 September 2006
- Doomernik, Jeroen, és Jandl, Michael: *Modes of Migration Regulation and Control in Europe*, IMISCOE Research Series, Amsterdam University Press 2008
- Facchini, Giovanni és Maria Mayda, Anna: *The Political Economy of Immigration Policy*, Human Development Research Paper, UNDP 2009/03
- Faist, Thomas: *The Volume and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces*, Oxford University Press, 2000
- Faist, Thomas; és Peter Kivisto (szerk): *Beyond a Border: The Causes and Consequences of Contemporary Immigration*. Thousand Oaks, Pine Forge Press, 2009
- Fawcett, J. T.: *Networks, linkages and migration systems*. International Migration Review, 1989, vol. 23: 671–680.o.
- Findlay, A.M.: *A migration channels approach to the study of high level manpower movements: a theoretical perspective*, International Migration, 1990, No. 28(1), 15-23.o.
- Fix, Michael; Papademetriou, Demetrios G.; Batalova, Jeanne; Terrazas, Aaron; Yi-Ying Lin, Serena; és Mittelstadt, Michelle: *Migration and the Global Recession*, A Report Commissioned by the BBC World Service, Migration Policy Institute, Washington D.C., September 2009 (<http://www.migrationpolicy.org/pubs/MPI-BBCreport-Sept09.pdf> 2010.02.25.)
- Freeman, Gary P.: *Modes of Immigration Politics in Liberal Democratic States*, International Migration Review 29 (4), 1995, 881-902.o.
- Gál Zsolt: *Bevándorlás az Amerikai Egyesült Államokban és az Európai Unióban – Enyhíti vagy elmélyíti az öregedés okozta problémákat*, Doktori Disszertáció, Budapesti Corvinus Egyetem, 2008
- Geddes, A.: *Migration and the welfare state in Europe*, The Political Quarterly, vol. 74, no. s1, 2003, 150-162.o.
- Glick-Schiller, N., Basch, L.G. és Szanton-Blanc, C.: *Towards a Transnational Perspective on Migration: Race, Class, Ethnicity, and Nationalism Reconsidered*, The New York Academy of Science, New York, 1992
- Grubel, H., és A. Scott: *The international flow of human capital*, American Economic Review, 1966, 56
- Haas, Hein de: *Mobility and Human Development*, Human Development Research Paper, 2009/1 UNDP 2009
- Haas, Hein de: *Migration and Development: a theoretical perspective*, Center for Interdisciplinary Research, Bielefeld, Germany, 2007, (<http://www.scribd.com/doc/19260119/Migration-Theory> , 2010.01.06.)
- Hablicsek, László: *Demográfiai öregedés és gazdasági aktivitás*, Korfa 2008/1

- Hal Kane: *Elhagyni az otthont*. In: A világ helyzete, 1995. A Worldwatch Institute jelentése a fenntartható társadalomhoz vezető folyamatról. Föld Napja Alapítvány, Bp., 1995.
- Hanson, Gordon H.: *The Governance of Migration Policy*, Human Development Research Paper 2009/2 UNDP 2009
- Hárs, Ágnes, és Endre, Sík: *Towards Balanced Tightening of Regulations on Irregular Employment*, In: *Addressing The Irregular Employment Of Immigrants In The European Union: Between Sanctions And Rights*, IOM Budapest, July 2008
- Herman, Vivian és Hunger, Uwe: *Immigration Policy on the Highly Qalified in the US*, IMIS-Beitrag 22, 2003
- Jackson, Pamela Irving és Parkes, Roderick: *Globalization and the Secularization of Immigration Policy Competing Influences on Immigrant Integration Policy in Germany, France, Britain and the United States*, Rhode Island College, Center for European Integration (ZEI), Germany, In: *Human Architecture: Journal of the Sociology of Self-Knowledge*, Iv, Special Issue, Summer 2006, 131-146
- Jandl, Michael: *Estimates on the Numbers of Illegal and Smuggled Immigrants in Europe*, előadás, 8. International Metropolis Conference, Embercsempészettel Foglalkozó Munkacsoport, 2003. szeptember 17.
- Jandl, Michael (szerk): *Innovative Concepts for Alternative Migration Policies*. IMISCOE series, Amsterdam University Press, Amsterdam 2007
- Jandl, Michael: *The Development Visa Scheme: a proposal for a market-based migration control policy*, Global Migration Perspectives No. 36. 2005 June, (www.gcim.org, 2007.06.17.)
- Jurado, Elena és Annie Bruzzone: *Rethinking Migration. Work and Welfare in a Mobile Economy*. Policy Network, London, December 2008 (www.policy-network.net 2009.12.02.)
- Kardulias, P. Nick és Thomas D. Hall: *A World-Systems View of Human Migration Past and Present: Providing a General Model for Understanding the Movement of People* (<http://www.forumonpublicpolicy.com/archivesum07/kardulias.pdf>, 2009.11.24.)
- Kniveton, Dominic; Schmidt-Verkerk, Kerstin; Smith, Christopher; Black, Richard: *Climate Change and Migration: Improving Methodologies to Estimate Flows*, Brighton Sussex University, IOM Research Series, No. 33. 2008
- Kolb, Holger és Egbert, Henrik: *Migrants and Markets*, IMISCOE Research Series, Amsterdam University Press, 2008
- Kolb, Holger: *Entrance fees for migrants: A fair and efficient proposal for immigration policy reform*, IMISCOE Policy Brief, No. 11, August 2008
- Kolb, Holger: *States as Clubs – The Political Economy of Immigration and Integration Policies*, Center for International Relations, Reports&Analyses 25/6, Warsaw 2006
- Koser, Khalid: *Irregular migration, state security and human security*, 2005 September (www.gcim.org, 2007.06.17.)
- Krizsán Brigitta: *Az Európai Unió és a migráció – belső szabadság, külső elzárkózás* (www.dieip.hu, 2009.02.10.)

- Lebhart, G.: *Internationale Migration: Hypothesen, Perspektiven und Theorien*. Demographie aktuell, 2002
- Lee, Everett S.: *A Theory of Migration*, Demography 3, 1966
- Leiner, Nadine: *International Migration in the Presence of Public Goods*, Annales d'Économie et de Statistique, No. 47, Développements récents en économie internationale / Recent Developments in International Economics (Jul. - Sep., 1997), 151-170. o.
- Leonard, Dr. Sarah: *The 'Securitization' of Asylum and Migration in the European Union: Beyond the Copenhagen School's Framework*, Paper presented at the SGIR Sixth Pan-European International Relations Conference, 12-15 September 2007, Turin (Italy)
- Lewis, W. Arthur: *Economic Development with Unlimited Supplies of Labour*, Manchester School of Economic and Social Studies, 1954 22: 139–191
- Lukács Éva – Király Miklós (szerk.): *Az Európai Unió és a migráció*, Szociális és Családügyi Minisztérium, 2001
- Martin, Philip: *The Recession and Migration: Alternative Scenarios*. International Migration Institute, University of Oxford, Working Paper 13, 2009 (www.imi.ox.ac.uk/pdfs/wp13-martin 2010.02.25.)
- Massey, Douglas S.: *Social Structure, Household Strategies, and the Cumulative Causation of Migration*. Population Index 56 (1990)
- Massey, Douglas S., Joaquin Arango, Graeme Hugo, Ali Kouaouci, Adela Pellegrino, és J. Edward Taylor: *Worlds in Motion: Understanding International Migration at the End of the Millennium*. Oxford: Clarendon Press, 1998
- Melegh Attila: *Globalizáció és migráció*, Korfa, 2002/1
- Melegh Attila: *Munkások vagy migránsok?, Globalizáció és migráció a társadalomtudományi irodalom tükrében*, 2004, Eszmélet Füzetek 62.
- Migráció mint összeurópai probléma – KERA. 1994
- Migration and Development: Opportunities and Challenges for Policymakers*, IOM Migration Research Series, No. 22, April 2006
- Myths and realities of Chinese irregular migration*, IOM Migration Research Series, No. 1, 2000
- Nagy Boldizsár: *Menekültek-menekülők. Magyarországi dilemmák*. In: Kende Tamás (szerk.): *Nemzetközi jogi szemelvények és dokumentumok I.*, Osiris Kiadó, Budapest 2000. 426-441. o.
- Nagy László: *Az európai integráció biztonságpolitikai dimenziói*, Hadtudomány 1994. 1. sz. 14-19. old
- Papademetriou, D. és Terrazas, A.: *Immigrants and the Current Economic Crisis: Research Evidence, Policy Challenges, and Implications*. Migration Policy Institute, Washington DC, 2009 (http://www.migrationpolicy.org/pubs/lmi_recessionJan09.pdf 2009.12.12.)
- Pastore, Ferruccio: *Migration and security - Conceptual and practical linkages in the international sphere, Comparing Securitization Processes (Some conceptual and*

- empirical hints*), IMISCOE Cluster A1 munkacsoporton elhangzott előadás, Budapest, 2009 június 25.
- Petővári Bence: *A civil társadalom szerepe a migrációs politika alakulásában*, Társadalom és Honvédelem 2009, 1. szám
- Pies, Ingo: *Theoretische Grundlagen demokratischer Wirtschafts- und Gesellschaftspolitik – der Beitrag Gary Beckers*, Tübingen: Mohr, 1998
- Population Challenges and Development Goals*. DESA, Population Division, Paper No. ST/ESA/SER.A/248, United Nations, New York, 2005
- Portes, A.: *The Informal Economy and Its Paradoxes*. In: Smelser, N.J. & Swedberg, R. (szerk), *The Handbook of Economic Society*. Princeton University Press, 1994
- Portes, A., Guarinzo, L.E. és Landolt, P.: *The Study of Transnationalism: Pitfalls and Promise of an Emergent Research Field*, *Ethnic and Racial Studies*, 1999, 22(2)
- Pries, L.: *New Migration and Transnational Spaces*, In: Pries, L. (szerk): *Migration and Transnational Social Spaces*. Ashgate, 1999
- Pritchett, L.: *The future of migration: Accommodating irresistible forces and immovable ideas*, mimeo, JFK School of Government, Harvard University 2006
- Ravenstein, Ernest G.: *The Laws of Migration*. *Journal of the Royal Statistical Society*, 1889
- Rédei Mária: *Economics of migration*. *Tradecraft Review*, Periodical of the Scientific Board of MSO. Vol. 6/1. Special issue 2008. 30-38. o.
(http://www.kbh.gov.hu/publ/szakmai_szemle/2008_kulonszam.pdf , 2009.09.12.)
- Rédei Mária: *A nemzetközi migráció aktuális kérdései*. In: *A megváltozott biztonsági környezet*. Szakmai Tudományos Közlemények, CD ROM kiadás.
(http://www.kbh.gov.hu/publ/szakmai_tudkozl/cd_megvalt_bizt_korny/eloadasok/13-10.ppt , 2009.09.12.)
- Rédei Mária: *Mozgásban a világ: a nemzetközi migráció földrajza*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2008
- Rédei Mária: *Who is Governing International Migration?* In: *Tradecraft Review*, Periodical of the Scientific Board of MSO. Vol. 5. Special Issue 2007. pp. 83-95.
(http://www.kbh.gov.hu/publ/szakmai_szemle/2007_kulonszam.pdf , 2009.09.12.)
- Replacement Migration: Is it a solution to declining and ageing populations?* DESA, Population Division, Paper No. ESA/P/WP.160, United Nations, New York, 2000
- Sassen, Saskia: *Elveszített kontroll? Szuverenitás a globalizáció korában*, Helikon, Budapest, 2000
- Sík Endre: *A migráció szociológiája*. Budapest, 2001
- Sjaastad, Larry A.: *The Costs and Returns of Human Migration*, *Journal of Political Economy* 70(5), 1962
- Stark, Oded: *The Migration of Labor*. Cambridge, 1991
- Stark, O., C. Helmenstein, és A. Prskawetz: *A brain gain with a brain drain*, *Economics Letters*, 1997, 55
- Stichweh, Rudolf: *Migration, nationale Wohlfahrtstaaten and die Entstehung der Weltgesellschaft*, In: Bommers, Michael, és Halfmann, Jost (szerk.): *Migration in*

- nationales Wohlfahrtstaaten. Theoretische und vergleichende Untersuchungen*, Osnabrück: Rasch, 1998, 49-61.o.
- Stiglitz, Joseph: *Distinguished Lecture on Economics in Government: The Private Uses of Public Interests: Incentives and Institutions*, Journal of Economic Perspectives 12 (2), 1998, 3-22.o.
- Straubhaar, Thomas: *New Migration Needs a NEMP (A New European Migration Policy)*, HWWA Discussion Paper 2000
- Straubhaar, Thomas: *Migration im 21. Jahrhundert*, Tübingen: Mohr Siebeck, 2002
- Szabó A. Ferenc: *Demográfiai problémák biztonságpolitikai vonatkozásai egykor és ma*, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 1999
- Szabó A. Ferenc: *A nemzetközi migráció és korunk biztonságpolitikai kihívásai*, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2006
- Szabó A. Ferenc: *Migráció, biztonság, EU-bővítés. Védelmi tanulmányok*, Gazdag Ferenc, SVKH, Budapest, 2000
- Taylor, J. Edward: The new economics of migration and the role of remittances in the migration process, International Migration 37, 1999
- Taylor, J. Edward, és Philip L. Martin: *Human Capital: Migration and Rural Population Change* In: *Handbook of Agricultural Economics*, ed. Bruce L. Gardner and Gordon C. Rausser. New York: Elsevier Science, 2001
- The Impact of the Global Economic Crisis on Migrants and Migration*, IOM Policy Brief, March 2009
- Tilly, C. és Brown, C.H.: *On Uprooting, Kinship, and Auspices of Migration*, International Journal of Comparative Sociology, 1967, 8(2)
- Todaro, Michael P.: *A Model of Migration and Urban Unemployment in Less-Developed Countries*, American Economic Review 59, 1969
- Umbaut, Rubén G.: *Immigration Research in the United States: Social Origins and Future Orientations*, American Behavioral Scientist 42(9), 1999, 1285-1301. o.
- Wallace S.B.; DeLorme Jr C.D.; és Kamerschen D.R.: *Migration as a consumption activity*, International Migration, Volume 35, Number 1, 1997, 37-58.o.
- Wallerstein, I.: *The Modern World System: Capitalist Agriculture and the origins of the European World Economy in the Sixteenth Century*. Academic Press, New York, 1974
- Walzer, Michael: *Membership in Spheres of Justice*, Boston Basic Books 1983, 31-51.o.
- Zolberg, A.R. és Smith, R.: *Migration Systems in Comparative Perspective: An Analysis of the Inter-American Migration System with Comparative Reference to the Mediterranean-European System*, The New School for Social Research, New York, 1996

Publikációs jegyzék

---

1. A kínai biztonságpolitika aktuális kérdései (2003)
http://www.europeer.hu/tanulmany/petovari_kinaibiztonsagpol.html
2. A Határórség Nemzetközi Kapcsolatrendszere (társszerző: Bakai Kristóf),
Belügyi Szemle, 2005. január
3. A Hágai Program megvalósíthatóságának határrendészeti vonatkozásai (2006.
október, Határrendészeti Tudományos Pályázat 3. helyezés)
4. A Hágai Program kihívásai – akadályok a szabadság, biztonság és jog
társágének megteremtése előtt, Határrendészeti Tanulmányok, 2007. január
5. Migrációs és vízumpolitika Magyarország Schengen-tagságát követően, 2008.
június, <http://www.chinanetwork.hu/index.php?content=24>
6. A civil társadalom szerepe a migrációs politika alakulásában (Társadalom és
Honvédelem 2009, 1. szám)
7. A nemzetközi migráció és a biztonságpolitika főbb kapcsolódási pontjai
(kutatási anyag az MTA PTI 2011-es magyar EU elnökségi konferenciasorozat
2009.04.24-i biztonságpolitikai üléséhez)
8. Európa Erőd – Az Európai Unió migrációs politikájának biztonságpolitikai
dimenziói, Európai Tükör, 2010, március

Angol nyelvű publikációk:

9. Hungary as buffer zone between West and East - Possibilities and limitation of
migration control in Hungary (társszerző: Dr. Irina Molodikova), 2008.04.22-24.
IMISCOE konferencia, Lipcse
10. Migration Control gaps issues in Post-Accession Countries of EU (case of
Hungary), (társszerző: Dr. Irina Molodikova), Journal of Immigrant and Refugee
Studies, előkészületben